

המצפן הערכי במלחמתנו

קצין החינוך והנוער הראשי
תא"ל אופיר לויס

חיילי צה"ל ומפקדיו¹ !

רוח צה"ל מהווה מצפן ערכי לכולנו. הפעולה המוסרית והערכית - 'מהלכה למעשה' - מתקיימת בהקשר הנוכחי של השבת מלחמה שעה באויב רצחני, שטבח, רצח וכצע אלפים מאזרחנו, מאחינו ומאחיותינו - נשים, גברים וילדים.

אויב שהחריב ישובים, חטף ומחזיק במאות אזרחים, חיילים וחיילות. אויב שהרג מאות לוחמים ולוחמות מצה"ל ומכוחות הבטחון במתקפת פתע מזויעה שהתרחשה בשבת, שמחת תורה, כ"ב בתשרי ה'תשפ"ד, 7 באוקטובר 2023.

זהו אויב, המסתתר בתוך אוכלוסייה אזרחית ומשתמש בתשתיות אזרחיות לצרכי לחימה ולפיקוד ושליטה.

אויב, שממשיך לתקוף את העורף האזרחי בכל רחבי המדינה, ללא אבחנה ותוך ניסיון מתמשך ליצור פחד וטרור בכל בתי ישראל.

אויב, שניסה לתקוף את ליבת הרעיון הציוני ואת חוסנה הבסיסי של מדינת ישראל.

¹ המסמך מנוסח בלשון זכר. ההתייחסות היא לנשים וגברים כאחד. לוחמות ולוחמים חיילות וחיילים. מפקדות ומפקדים.

המצפן הערכי במלחמתנו

ההקשר הערכי מודגש גם בשל האתגרים בפניהם עומדת מדינת ישראל בכלל, וצה"ל בפרט, בחזיתות השונות, באיזור ובעולם:

עשרות אלפי אזרחים פונו מבתיהם, 'פליטים במולדתם', חלקם פונו מבתיהם החרבים וחלקם על מנת למנוע פגיעה נוספת בחיי אדם. בכל החזיתות ובכלל אזרחי ישראל שחשים חוסר ביטחון אישי ולאומי נוכח האיום הנשקף מכל החזיתות.

הלחימה בחזיתות נוספות, האיום הרב זירתי והאזורי, ההקשר האיראני והקרנתו על כלל החזיתות.

תגובות אנטישמיות במדינות שונות בעולם ומחאות כנגד ישראל, תוך ניסיון לטשטש את הטבח הנוראי והמתקפה הרצחנית.

נוכח אלו ניתן לנתח את המכלול הערכי בעת הנוכחית ובהקשר המלחמה לצד מכלולים נוספים – האסטרטגי, הפיקוד, השליטה, המבצעי, המקצוע הצבאי, המשפטי והחברתי.

בכל חזית וחזית, באוויר, בים, ביבשה ובעורף, ולכל מצב ומצב יש מערכת נסיבות ושיקולים משתנים. מתפקידם של המפקד ושל החייל לאזן בין כל אלו ולברור את דרכם באופן המיטבי כך שתשרת את משימותיהם במלחמה ולאור המצפן הערכי של צה"ל.

להלן פרשנות לערכי צה"ל בהקשרם למלחמה²: **דבקות במשימה וחתירה לניצחון³**

חיילי צה"ל יפעלו ככל יכולתם, בנחישות, ללא לאות ונוכח כל סכנה להשמדת החמאס ולפירוק המנגנונים הצבאיים והשלטוניים שלו. חיילי צה"ל יחתרו בחירוף נפש להסיר כל איום מעזה, להגן על העורף, לפעול לשחרור החטופים, לחזק את החוסן האישי והלאומי ולאפשר ליושבים ולתושבים לשוב ולשגשג במערב הנגב ובמולדת כולה. חיילי צה"ל יהיו דרוכים ומוכנים בכל החזיתות להתרחבות המלחמה ולהשמדת אויב בזירת המלחמה כולה.

חיילי צה"ל יפעלו לביצוע כל משימה בשלמותה ואף מעבר לכך. הם יחתרו ליצור הזדמנויות וליזום משימות בדבקות ולאור המטרה.

² הפירוט הנ"ל, בהקשר המלחמה הנוכחית ובהתבסס על ניסוח הערך כפי שהוא מופיע במסמך 'רוח צה"ל'.

³ סדר הערכים זהה לאופן בו הם מופיעים ב'רוח צה"ל'. סדר זה אינו מבטא סדר עדיפויות למעט הערך הראשון – 'דבקות במשימה וחתירה לניצחון', יתר הערכים מסודרים ע"פ הא-ב.

המצפן הערכי במלחמתנו

הדבקות במטרות המלחמה ניכרת – בעוצמה (השמדת האויב הרצחני ושחרור החטופים בהתאם ליעדי המלחמה), בהיקף (כלל צה"ל ומשאבי האומה, בכל זירת המלחמה בהתאם לצורך), במשך (מלחמה ארוכה, שמירת דריכות ואורך נשימה ככל שיידרש), בהקרבה ובמחירים (הרוגים, נפגעים, מחירים חומריים, אישיים ולאומיים), ברוח ובפיקוד הנועז (פיקוד משימה, יוזם, נועז ומקצועי מתמיד המותאם לאי הוודאות, הסיכון והחיכוך המאפיינים את המלחמה), בהתגייסות האומה (התגייסות כוללת של כלל העם בישראל, יהדות העולם ואומות העולם).

אחריות

חיילי צה"ל יחוו כאלו "גורל המערכה תלוי בהם" - גורלו של עם ישראל, גורלה של מדינת ישראל, גורל המשימה והיחידה וגורל חבריהם.

חיילי צה"ל יפעלו ביוזמה ובמעורבות בכל שלבי הפעולה החל משלב התכנון וכלה בשלב התחקור והפקת הלקחים.

חיילי צה"ל יהיו נכונים ליטול על עצמם אחריות מרחיבה במעשיהם ובתהליכי הלמידה, הפקת הלקחים ושיפור הביצועים ובתוך כך, על אירועי השבת ושמחת תורה, על הנסיבות שהביאו להתרחשותם ועל כלל הלחימה שתמשך ככל שיידרש ובכל מחיר שנדרש.

במלחמה האחריות מוטלת על כתפי כל חייל. גם חיילים ביחידות עורפיות ויחידות מטה מחויבים לחוש ולפעול מתוך הבנת המשימה ותרומתם למלחמה בכללותה.

'צבא העם למען העם' - חיילי צה"ל ירחיבו אחריותם בחזית ובעורף. חיילי צה"ל יפעלו ככל שיידרש לסייע למדינת ישראל ולחברה הישראלית בכל תחומי החיים והצרכים האזרחיים.

אמינות

במלחמה - האמון, היושרה והאמינות הם תנאי לפיקוד משימה, לביטחון הדרג הפוקד, לתעוזה, ליוזמה ולחופש הפעולה של כלל חיילי צה"ל ומפקדיו.

חקר האמת, חשיפת האמת ודיווח אמת, תוך חתירה מתמדת להימנעות מאמירות חלקיות וכאלה שאינן מדויקות חשובים מתמיד לשם יצירת תהליכים מבצעיים איכותיים וליצירת אמון בתוך יחידות ואמון בין מדרגי כתנאי לביצוע המשימות ולהצלחת הקרב.

חיילי צה"ל יפעלו ויביעו עמדה מתוך שיקולים טהורים וממניעים ענייניים ומקצועיים תוך הקפדה על הצגת אמת שאינה מגמתית ונמנעת משיקולים אישיים, ותוך לקיחת אחריות כללית ואישית בתוך צה"ל וביחס לציבור הישראלי.

על מפקדי צה"ל ליצור ביחידתם תרבות של אמירת אמת באמצעות דוגמה אישית, שקיפות, פתיחות לשגיאות ויתיחסו בחומרה כלפי פגיעה בזדון באמינות, בפרט בעת מלחמה.

חיילי צה"ל יקפידו על אמינות הדיווח הדוברותי וההסברתי, כבסיס לאמון המשרתים בצה"ל ולאמון הציבור ועל מנת לחזק את תחושת הבטחון של אזרחי ישראל בכלל ובפרט של הקהילות המכונות ומשפחות החטופים והנעדרים.

דוגמה אישית

"אחריי!" – מפקדים יובילו באמצעות פיקוד מלפנים. מנהיגות קרבית, מבצעית ומשימתית, ויצירת הזדהות הן התשתית להניעה ולחתיירה מתמדת אל המשימה.

"ממני תראו וכן תעשו" – אומץ ליבו ותעוזתו, רוחו, הליכותיו, אישיותו המופתית, אהבתו לפקודין, גם ברגעי משבר, ואופיו של המפקד כדמות לחיקוי יעוררו וישפיעו על סביבתו בכל עת.

דוגמה בסדיר ובמילואים - בעיקר בעת מלחמה חיילי צה"ל מהווים דוגמה ומופת בצה"ל ולחברה הישראלית, הן במעשה הצבאי וייצוגו והן במרחב האזרחי והרשת.

חיי אדם

חיילי צה"ל יפעלו מתוך עוצמת הרוח הלאומית והצבאית ומתוך ההכרה המוסרית בערך החיים הלאומיים וחיי אזרחי מדינת ישראל.

חיילי צה"ל יסכנו את חייהם עד כדי חירוף הנפש במלחמה ובפעילות מבצעית על מנת להציל חיי אזרחים.

במלחמה ובכל פעולה צבאית קרבית קיים סיכון לחיי אדם. הדרישה מכל חייל בצה"ל, בכל מדרג, היא לשמור על חיי אדם, תוך סיכון חיי חבריו וחייליו לצורך בלבד, וניהול סיכונים בהתאם למשימה ולהקשר המבצעי.

גם במלחמה על מפקדי צה"ל לטפח ולפתח ואף לגלות את הסגולות הסמויות האצורות בקרבו של כל אדם, מתוך אהבת הפקוד. עליהם להפגין מחויבות עמוקה לאדם וסגולתו ולשם מניעת כל התנהגות סיכונית. זהו התוקף המוסרי לתביעה להקרבה עד כדי חירוף נפש מכל חיילי צה"ל.

חיילי צה"ל מתמודדים במלחמה זו עם היקף נרחבים, הרוגים ופצועים חסר תקדים בתולדות המדינה. חיילי צה"ל יפעלו בחרדת קודש בטיפול בחללים, בטיפול במשפחות השכולות ובטיפול ובליווי הפצועים ומשפחותיהם תוך חתירה בלתי נלאית לאיתור הנעדרים ולהשבת החטופים.

טוהר הנשק

"מלחמה צודקת" - המאבק הצודק בהגנה על המולדת, לאחר ההתקפה הרצחנית, הוא תשתית מוסר הלחימה של צה"ל. מעשה הלחימה יסודו בצורך המוצדק להשמיד את החמאס ולפרק את יכולותיו בנחישות ובכל מחיר.

"נשאר בני אדם" - 'חביב אדם שנברא בצלם'. חיילי צה"ל יפעלו בנחישות ובהתמדה לביצוע כל משימה. במהלך המשימה ישתמשו בנשקם כדי לפגוע בכל אויב ויימנעו משימוש בנשק ובכוח כדי לפגוע פגיעה מכוונת בבלתי מעורבים. פגיעה בבלתי מעורבים תעשה בשל צורך הכרחי אגב פגיעה באויב או בנסיבות של אי וודאות וסיכון כוחותינו תוך כדי הקרב והלחימה. חיילי צה"ל ישיבו מלחמה שערה ברצחנות החמאסית, אך לא בדרכם. אין זו דרכנו.

מקצועיות

המלחמה מביאה את המעשה הצבאי לכלל מיצוי. בבסיס הניצחון בקרב עומדים המקצוע הצבאי ורוח הלחימה.

על חיילי צה"ל לחתור לשיפור מתמיד, לדייקנות ולירידה לפרטים לשם ביצוע מיטבי של הלחימה והמשימה. חיילי צה"ל נדרשים להקדיש משאבים פיזיים ומשאבי זמן ורוח במטרה להרחיב את ידיעתם ולשפר את מיומנותם באמצעות למידה מתמדת, עצמאית או ממוסדת מנסיגות ומנסיון אחרים, ובאמצעות תרגילים ואימונים בכל הרמות והדרגים ובהתאם למציאות הקרב המתפתחת ולהשתנות האויב.

השיפור המקצועי במלחמה מתרחש בתכנון המבצעי, בנוהלי הקרב ותוך כדי לחימה – למידה בלחימה ושיפור מתמיד הם צווים ערכיים לכלל הכוחות.

המצפן הערכי במלחמתנו

משמעת

במלחמה ראוי כי המשמעת הפנימית, שמקורה בערכים ובתודעת השליחות תגבר לצד כוח ההרגל לנוהל, לתרגול ולפק"ל הצבאי והיראה מסמכות.

על חיילי צה"ל מוטלת האחריות למלא אחר הפקודות הניתנות על ידי מפקדיהם ולחתור לביצוע מלא ומוצלח שלהן.

הפקודות, הנהלים, התרגולות והטכניקות מסייעים ליצירת שפה משותפת מקצועית ולשימור רציפות תפקודית כנגד עקת הקרב ושחיקה פיזית ומנטלית.

במלחמה טמונה הסכנה לשחיקת השגרות, המשטר והמשמעת המשקית והייצוגית וכן לפגיעה במשמעת המבצעית ובבטיחות. על חיילי צה"ל ומפקדיו לפעול לשמירה גבוהה על דריכות, הקפדה על נהלי הבטיחות והשגרות כבסיס למלחמה וליזמה הנדרשת ממנה.

המלחמה מתאפיינת לא אחת באי ודאות ובמציאות משתנה המחייבת את החייל לפעול ביוזמה, ולעיתים בחריגה מסמכות, לשם מימוש המשימה לאור רוח המפקד, המקצוע הצבאי וערכי צה"ל.

במלחמה מוטל על חיילי צה"ל להקפיד על חופש הדעה ועל משמעת הפעולה.

חלה חובה עליונה על חיילי צה"ל שלא לקיים פקודה בלתי חוקית בעליל ולהזהיר את מפקדיהם במידה ופקודה כזו ניתנה. פקודה בלתי חוקית בעליל זוהי פקודה "מקוממת את העין ודוקרת את הלב", פקודה ש"דגל שחור מתנוסס מעליה".

רעות

'הרעות נשאנוך בלי מילים' - המסירות והנכונות לפעול למען הרעים ליחידה הן יסוד באחוות הלוחמים הישראלית. יכולתם של היחידים לפעול כיחידה נובעת מהמחויבות האישית והאחריות השוררת בין איש לרעהו. הלוחם יהיה נכון לפעול למען האח הלוחם לצידו ואף לסכן את חייו למענו.

המאמץ המשותף וההתלכדות סביב משימה משותפת של הפרטים הם הבונים את הרעות ואחוות החיילים, ההכרחית להגשמת כל משימה.

על המפקד לשקוד על עיצוב הלכידות והרעות היחידתית ולעודד את הערבות ההדדית והאחוה בין המשרתים לשם יצירת רקמה אנושית אחת.

חיונית היא הרעות גם לאחוה, לתמיכה ולסיוע המתקיימים בין מפקדים, בין יחידות שונות ובין זרועות וחילות שונים ובקרב המשולב.

הרעות היא אחד ממקורות ההנעה העיקריים ושמירת הרציפות התפקודית ביחידות ובכוחות שנפגעו בקרב ובשמירת אורך הנשימה במלחמה ארוכת ימים.

'בחייהם ובמותם לא נפרדו' - חיילי צה"ל מחויבים ומסורים לקשר עמוק וארוך השנים להנצחת ולזיכרון הנופלים, עם המשפחות השכולות, לפצועי צה"ל, לחטופים, לנעדרים, למשפחותיהם ולהשבתם.

שליחות

קריאת "הנני" של חיילי צה"ל מהדהדת את מסירות הנפש והמחויבות, כחוליה בשרשרת הדורות ולמען הדורות הבאים בשם חירות ישראל ולמימוש ייעודו בארצו.

חיילי צה"ל יהיו נכונים לעשות חובתם למען הכלל, ויפעלו בשם ולמען החברה הישראלית ועם ישראל בכל עת.

חיילי צה"ל יפעלו בממלכתיות, ביושרה ובייצוגיות, מתוך כפיפותם למרותה של מדינת ישראל, ערכיה, חוקיה ומוסדותיה הנבחרים.

חיילי צה"ל יונקים כוחם והשראתם מתחושת השייכות לעם ולמדינה, מאהבת המולדת וממחויבותם להגנה על המדינה ועל אזרחיה.

חיילי צה"ל יפעלו מתוך הכרה בשירותם כהתגייסות למען האומה והעם. בעשייתם מפעמים רוח ההקרבה והמופת. חיילי צה"ל מגלמים בדמותם ובפועלם את מאבק הדורות ומורשת הלחימה העברית.

ובייסוד כל אלו -

נגן על המדינה, על אזרחיה ותושביה, נשמיד אויב וצר בחירוף נפש, ככל שיידרש ובכל מחיר. נפעל ללא לאות לשחרור החטופים ולאיתור הנעדרים;

מתוך אהבת המולדת, נאמנות למדינה, אהבת העם והאומה ולמען חירות ישראל;

תוך שמירה על כבודם ועל ערך חייהם של חיילינו, שמירה על 'צלם אנוש' ומתוך דאגה ומחויבות לכוח החיים ולשגשוגם במדינת ישראל;

ננהג באופן ממלכתי, תחת מרות הממשלה והחוק, ביושרה, במקצועיות ובענייניות ותוך שמירת המלכד והמאחד סביב המשימה המשותפת במלחמתנו הצודקת.

יהי זה המצפן הערכי שלנו במלחמה

עד לניצחון

ולחירות ישראל.

תא"ל, אליהו אופיר לויס
קצין החינוך והנוער הראשי

רוח צה"ל

צבא ההגנה לישראל הוא צבאה של מדינת ישראל. החיל סועד הכיסויים לרשות השלטון האזרחי בדמוקרטיה ולוחץ המדינה. מטרת הצבא היא לחג על קיומה של מדינת ישראל ועל עצמאותה, ולכפל מאספי אויב לשבט את אוצר החיים הערן רה. חילי הצבא מחויבים להילחם, להקדיש את כל מחויבותם, אף להרוץ את ימשה הכביט מדינת ישראל, אחריות והנאמנות. חילי הצבא יפעלו על פי ערכי הצבא ומקורותיו, תוך אמונה על חוקי המדינה וכבוד האדם, וכבוד ערכיו של מדינת ישראל כמו גם יחסי יחסי ומוסריות.

רוח צה"ל - הדרה ומקורות

רוח צה"ל יונק מארבעה מקורות:

- מחירת הצבא ומורשת החימה שלו כצבא ההגנה לישראל.
- מחירת מדינת ישראל על עקרונותיה הדמוקרטיים, חוקיה ומסורתה.
- מחירת רעה חימה לחימה.
- ערכי חסר אנושיות של החימה על ערך האדם וכוונתו.

רוח צה"ל הוא תודעת החיות הערכית של צה"ל, אשר היא שהעומד ביסוד הפעולה של כל חיל וחילת באמצעות צה"ל, מחירת חסר ובשרית מילואים.

רוח צה"ל לכלל הפעולה הנדרשת ממנו הם חוקי האתי של צה"ל. רוח צה"ל היא שיש לה צבא, על חיליו, ספקות, יחידות וחיליות. מנימוס דמוסי הפעולה שלהם. על פי רוח צה"ל ינהגו, יחכו ויפקדו את עצמם ואת אולטי.

ערכי היסוד

הגנת המדינה, אשר היא הנאמנות הצבאית של מדינת ישראל, על עצמאותה ועל כבודן אזרחיה ותושביה.

אמנות המלחמה והמסמכות למדינה כבוד המלחמה והמסמכות למדינה. אמנות המלחמה והמסמכות למדינת ישראל - מדינה דמוקרטית המבוססת על ערכי החיים - לחימה ולנאמנות.

כבוד האדם צה"ל מחילי מחויבים לשמור על כבוד האדם. כל אדם הוא בעל ערך שאינו מותנה בכסף, בדת, בלאום, בכוח, במעמד ובמקום.

מוסריות צה"ל הוא צבא הנא, צבא מוסמכות, הנאמן למחית חוקי המוסר. חילי הצבא יפעלו כחוק המוסר, ערכי צה"ל, וימנעו מהרעה האדם לנגד עיניהם, ויעשו זאת מוסרית, בעמידה וביסמכות.

הערות

דיוקנות באשינה וחתימה ליצחון

החיל יחלם ומעיד באוץ להכות כל הסכנות וההכשלים שעומדים בפניהם במשימות ובנאמנות. זהו הרוח היחיד והנכונה.

אחריות

החיל יראה עצמו נאמן מעל הנהגה על רישון המדינה, האחריות והנאמנות. החיל יפעל תוך יחסי מחויבות של מוסריות, יוסמ ושקידה, בשיקול דעה ובמסמכות מסמכות, כשהוא נאמן לשאף באחריות לתוצאות פעולותיו.

אמינות

החיל יצטרך להיות כחוייב, בשלמות ובדיקנות, בתכנון, בכינוס ובחיות, ויפעל כי שרעו ומפקדיו יוכלו למנות עליו בכינוס המשימות.

דיוקנות אישית

החיל יחלם על פי חוקי מוסר, יחלים את שמו ודוסי מחילות. מחירת חסר ביכולתו ובאחריות. צבא ומחויבות לו, להיות דיוקנות ראוי.

חיי אדם

החיל יחלם באופן מושלם במשימותיו בכל פעולותיו. מחירת חסר כחוייבות העליונה של חייהם. מעת לחימה יסכן את עצמו ואת רעה בחימה הנדרשת לכינוס המשימות.

טוהר הנשק

החיל יחלם ויחמט כנשקו וכוחו לכינוס המשימה בלבד. אך ורק כסירה הנדרשת לכך, וימנעו על עצמו אנוש אף בלחימה החיל לא יחמט וירחוקו כדי למנות רחוק אדם אחרים לחימה ובמשימה, ויעשה כל שביכולתו למנוע מניעה בחימה, כחוסר, כגנבה וכו' וכו'.

מקצועיות

החיל ישאף להיות את הידע המקצועי ואת המוסמכות הנדרשת לכינוס המשימה, ויעשה תוך חתימה לשמור מתמיד של החימה והאשיות והיחסי.

משמעת

החיל יפעל כמיטב יכולתו לכינוס מלא ומוצלח של הנדרש מחמתו ועל פי הסקירות ועל פי חוקי החיל וכיסוד על מחירת חוקיות בלבד, היא יצטרך למקדמה בלתי חוקיות בגלל.

רעות

החיל יפעל מחירת אחרים ומשימה לחימה למימה, ויחלץ מחירת לערעה כשהם זקוקים לו או לחימה. מחירת כל סכנה וקושש, עד כדי מחירת הנשק.

שליחות

החיל יחלם בשירותו הצבאי שליחות; יחיה נאמן להגותו כדי שביכולתו להגות המדינה, אחריות ותושביו. מחירת נאמן של צה"ל הפועל מחוקי המוסמכות המסמכות שליחות לו על פי מקורות הצבא.

בית יוצר
לבניין הרוח
חיל החינוך והנוער

